

Posudek oponenta na bakalářskou práci Barbory Pořízkové *O tom, co je a co by být mělo*

Barbora Pořízková (dále autorka) předložila rozbor známé pasáže z Humova *Pojednání o lidské přirozenosti*, ve které se zdá, že Hume zpochybňuje možný přechod mezi deskriptivními a normativními soudy, tj. možnost odvození normativního soudu z libovolné množiny soudů deskriptivních (T 3.1.1.27). Normativní soudy jsou implicitně zúženy na vyjádření *povinností* a *závazků*. V úvodu se autorka dostává až k Williamsovské otázce, zda vůbec etické teorie nějaké *povinnosti* potřebuje („ought“; s. 5). Ve výsledku je text tvořen Humovskými variacemi, ve kterých autorka předvádí docela dobře fundovaný pokus o vlastní filosofický výkon, což je třeba jednoznačně ocenit. Na straně druhé, dané téma je velmi složité a jeho pojednání tak přirozeně není v některých aspektech úplně dostačující. Jak snad bude patrné z následujícího posudku, práce mi místy přijde nedomyšlená, rychlá a nenavazující. Nicméně v každém případě práce prokazuje, že autorka je schopná o problému velmi dobře uvažovat a kriticky o něm přemýšlet.

Obecné či zajímavější body oponentury:

- Často jsem postrádal provázanost jednotlivých kapitol; bylo by dobré vždy nějak čtenáři vysvětlit, proč autorka postupuje tak, jak postupuje.
- Na s. 8 autorka tvrdí, že „kdybychom tvrdili, že morální hodnoty jsou něco objektivně existujícího ve světě, rozdíl mezi samotnou deskripcí a hodnotovými soudy se stírá.“ To je sice možná v nějakém ohledu pravda, ale stále zůstává problém závazku a závaznosti. Proč nás objektivně existující hodnoty zavazují (případně motivují)?
- Je tomu skutečně tak, že Hume vidí hodnotu v úmyslech a nikoli skutcích (s. 19)? Je autorka schopná tuto interpretaci náležitě doložit? Jak se to pak má s odvozováním hodnoty *charakteru* (srov. závěr *Enquiry concerning the principles of morals*).
- Jaké argumenty má autorka pro tvrzení, že „Jakákoli intuitivistická etika dojde k podobným problémům jako Hume? ... “ (s. 20) Jaká by byla možná argumentace na podporu tvrzení v celém prvním odstavci na s. 20?
- Co je vlastně výsledkem kapitoly 8.2? Pokud autorka uzavírá, že „nelze tedy ani racionálně chápat, proč by měl člověk podle takového principu jednat, pokud už v člověku samém není nějaká touha konat dobro a vágní představa toho, jak toto dobro má vypadat“, nedochází zde k záměně úvah o závaznosti s úvahami o motivaci našeho jednání?

- Proč podle autorky podle Kanta nemohou „kategorické imperativy existovat bez objektivních morálních hodnot“ a co je či jsou pro Kanta tyto objektivní morální hodnoty (s. 25)? V práci jsem žádný výklad tohoto tvrzení nenašel.
- Autorka charakterizuje přirozené ctnosti jako subjektivní hodnoty (s. 26); nicméně Hume předkládá dva standardy, pomocí kterých je naše hodnocení a souzení objektivizováno. Prvním standardem je „společný úhel pohledu“ („common point of view“, T 3.3.1.30, srov. 3.3.1.15) a druhým lidská přirozenost (srov. již T 2.1.5.6, 2.1.11.5). I proto si nejsem jistý, že Hume připouští takové rozdíly v morálních soudech, o kterých autorka hovoří např. na s. 29.
- Na s. 30 opět možná dochází k záměně motivace a závazku; nevidím zásadní problém mezi spojením závazku s obecností, ale vidím problém ve spojení obecnosti s motivací (viz Michael Smith, *The Moral Problem* (1991)).
- Potřeboval bych více vysvětlit, proč se autorka domnívá, že Humův morální smysl je spjat se svědomím. Svědomí je podle mne zaměřené do minulosti, týká se toho, co jsem udělal či neudělal. Humův morální cit by ale předpokládal spíše pohled dopředu, výběr správné (či špatné) možnosti.
- Nerozumím tvrzení, že: „Kdybychom interpretovali *ought* ne pouze jako hodnotové soudy, ale spíše jako otázku po tom, odkud toto *ought* může v etice, která není založena ve vášních plynout, tedy jako otázku po motivaci ctnostného jednání, vysvětlovalo by to, proč Hume nechápe *is-ought* problematiku jako hrozbu pro jeho vlastní etiku.“ (s. 36) – resp. rozumím, co tím autorka chce říci, ale *jak by bylo možné takové porozumění Humově textu?*
- Nesouhlasím s autorčiným výkladem Searlova způsobu odvození *ought* z *is*, resp. té pasáže, kde autorka píše (s. 40), že „Searlův Jones si tak může půjčit peníze, slíbit, že je vrátí a ihned potom z instituce slibu vystoupit, veškerá obligace zmizí.“ Jak si autorka představuje instituci slibu (který je slibem), ze kterého lze takto jednoduše vystoupit?
- Konečně, na základě jakých argumentů je autorka přesvědčena, že je třeba odmítnout existenci objektivních hodnot? Mnozí autoři totiž dnes existenci objektivních hodnot obhajují (např. naturalistický realismus Davida Brinka, David Enoch či Russ Shafer-Landau jsou další příklady meta-etiků obhajujících realismus a objektivitu hodnot).

Drobnosti:

- Pojem „obligace“ má v češtině spíše význam „dluhopisu“ a jeho užití ve smyslu *právního* závazku je většinou omezeno na právní odbornou literaturu. Myslím, že práce si bohatě vystačí s pojmem „závazku“.
- Hume netvrdí, že „etické teorie obecně ve svých argumentacích postupují tím způsobem, že ...“, všimněme si „every system of morality, which I have hitherto met with“ (s. 6)

- V práci je poměrně dost anglicismů, např. „tendence tvrdit objektivitu morálních hodnot“ apod.
- Oproti pozn. 8 na s. 10 se domnívám, že Hume chápe etické a estetické soudy analogicky, viz např. jeho esej „On the standard of taste“.
- K možnosti a nemožnosti založení etiky pouze na základě hypotetických imperativů by bylo určitě záhodné zohlednit Foot, Philippa (1972). *Morality as a system of hypothetical imperatives. Philosophical Review* 81 (3):305-316.
- K úvahám na s. 31-32 doporučuji konzultovat úvahy Bernarda Williamse a Thomase Nagela o amoralismu. Zároveň ale není jasné, zda s. 32 má být interpretace Huma nebo vlastní úvaha autorky.
- Autorka tvrdí (s. 35), že podle Huma nelze pro spravedlnost nalézt žádnou přirozenou dostatečně silnou motivaci – je tomu skutečně ve všech případech spravedlnosti, nebo jen u některých?
- Na s. 42 autorka zmiňuje „naturalistický omyl“, ale pokud se nepletu, tak tento koncept nebyl nikde v práci vyložen.

Ve výsledku musím uvést, že jsem si čtení práce užil; v textu se najdou příklady vlastního myšlení, které je někdy velmi odvážné, ale vyžadovalo by – podle mne – jistou pečlivost a čas k promyšlení. Práci hodnotím stupněm *horší velmi dobře*; na bakalářskou práci si podle mne autorka ukousla trošku velké sousto, když opustila pole interpretace a neohroženě se pustila na pole vlastních filosofických úvah. Nicméně i to je nutné ocenit.

Jakub Jirsa

28.08.2020